

Вероніка Горелова

3. Результативне проведення робіт з побудови раціонального пакету нормативної документації СУЯ НДУ вимагає додержання всієї системи встановлених принципів в комплексі. Невиконання хоча б одного з них веде до розгалуження процесу побудови.

Література: 1. Хімичева Г. І. Процес документування в науково-дослідних установах: вплив на рівень результативності науково-дослідних робіт та системи управління якістю / Г. І. Хімичева, С. Н. Лапач, І. В. Лазько // Східно-Європейський журнал передових технологій. – 2009. – № 6/3 (42). – с. 26 - 29. 2. Хімичева Г. Нормативне та методичне забезпечення упровадження СУЯ науково-дослідних установ / Г. Хімичева, І. Лазько // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2009. – № 5. – с. 45 - 52. 3. Юзьків Я. М. СУЯ у науково-дослідних установах: аспекти документування / Я. М. Юзьків, І. В. Лазько // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2006. – № 5. – с. 48 - 55. 4. Полякова Н. М. Документування системи управління якістю у науково-дослідних установах: відповідність міжнародним вимогам / Н. М. Полякова, І. В. Лазько // Інформаційний бюлетень Міністерства промислової політики України з стандартизації, метрології та управління якістю. – 2007. – № 4. – с. 39-50. 5. Кокорев В. И. Основы стандартизации в информационных системах: [учебник]. – М.: Издательство стандартов, 1988. – 240 с. 6. Кохтев А. А. Технико-экономические основы стандартизации в машиностроении. – М.: Машигиз, 1963. 7. Цели и принципы стандартизации / [под ред. Т. Сандерса]. – Москва: Изд-во станд., 1974. – 132 с. 8. Урванцев Б. А. Порядок и нормы. – М.: Издательство стандартов, 1991. – 240 с. 9. Національна стандартизація. Основні положення: ДСТУ 1.0:2003. – [Чинний від 2003-07-01] – К.: Держспоживстандарт України, 2003. – IV, 20 с. – (Національний стандарт України). 10. Національна стандартизація. Стандартизація та суміжні види діяльності. Терміни та визначення основних понять: ДСТУ 1.1:2001. – [Чинний від 2001-07-01] – К.: Держспоживстандарт України, 2003. – IV, 38 с. – (Національний стандарт України). 11. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2005, IDT): ДСТУ ISO 9001:2008. – [Чинний від 2009-09-01]. – К.: Держспоживстандарт України, 2009. – IV, 50 с. – (Національний стандарт України). 12. Зенкін А. С. Побудова комплексу нормативних документів для інтегрованих систем якості на основі обмеження різноманітності / А. С. Зенкін, Г. І. Хімичева, Б. І. Барей // Стандартизація, сертифікація та якість. – 2003. – № 2. – с. 22 - 25. 13. Національна стандартизація. Правила побудови, викладення, оформлення та вимоги до змісту нормативних документів: ДСТУ 1.5:2003. – [Чинний від 2003-07-01]. – К.: Держспоживстандарт України, 2003. – IV, 56 с. – (Національний стандарт України). 14. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий / Т. Саати. – М.: Радио и связь, 1993. – 278 с. 15. Настанови щодо здійснення аудитів систем управління якістю і/або технологічного управління (ISO 19011:2002, IDT): ДСТУ ISO 19011:2003. – [Чинний від 2004-07-01] – К.: Держспоживстандарт України, 2004. – IV, 24 с. – (Національний стандарт України). 16. “Семь инструментов качества” в японской экономике: [под ред. И. В. Зарезина]. – М.: Издательство стандартов, 1990. – 88 с. – [Качество, экономика, общество. Современные проблемы].

УДК 343.159.5

ВІДМОВА У ВІДШКОДУВАННІ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ОСОБИ ОРГАНАМИ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, ПРОКУРАТУРИ І СУДУ

Вероніка Горелова

Університет економіки та права «КРОК»

Анотація: Розглядається питання про доцільність та необхідність виключення самообмови як підстави, що позбавляє особу права на відшкодування шкоди в кримінальному судочинстві.

Summary: The scientific article is devoted for consideration of the questions of expediency and necessity exception of self-accusation to deprive of compensation harm in criminal proceedings.

Ключові слова: Самообмова, відшкодування шкоди, інформація, порушення прав.

І Вступ

Головним соціальним призначенням сучасної правової України є підтримання справедливості у всіх сферах суспільного життя і особливо у відносинах: особа – правоохоронні органи, особа – суд. Надзвичайно важливим у цьому відношенні слід ставити питання достовірності отриманої інформації правоохоронними органами, що може бути доказами в кримінальній справі. Враховуючи принцип презумпції невинуватості особи (ч. 1 ст. 62 Конституції України), не можна підозрюваного чи

обвинуваченого оголошувати злочинцем у пресі, по телебаченню, радіо, в інтернет – мережі чи публічних виступах навіть і тоді, якщо особа сама зізналась у злочині, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. Тобто одним з основних обов'язків слідчого є нерозголошення даних досудового слідства та відомостей, що становлять охоронювану законом таємницю. Визнавши права і свободи людини головною спрямованістю своєї діяльності (ст. 3 Конституції України), держава взяла на себе обов'язок відповідати за шкоду, заподіяну незаконними діями або бездіяльністю власних органів та посадових осіб, та наголошує, що таке положення стосується будь якої особи, чиї права і свободи порушено (ст. 56 Конституції України). Обмеження прав і свобод людини передбачено Конституцією України лише в надзвичайних умовах та з метою безпеки громадян або держави [1].

На сьогодні, юристи констатують непоодинокі випадки порушень прав громадян органами досудового слідства, прокуратури та суду, що завдали значної шкоди здоров'ю, честі, діловій репутації особи, але вдало вклались в межі норм, що позбавляють особу права на компенсацію.

Прагнення України отримати місце у світовому співтоваристві покладає обов'язок втілення в життя ідеї належного забезпечення прав і свобод людини. Саме принцип відшкодування шкоди державою в кримінальному судочинстві дозволяє визначити не тільки компенсаційні, але й юридичні, соціальні, гуманістичні, моральні цілі відповідальності держави, що є основним кроком на шляху до зближення національного законодавства з визнаними нормами Європейської спільноти. Так, ч. 5 ст. 5 Європейської конвенції з прав людини [2] не встановлено винятків або обмежень щодо права на відшкодування шкоди внаслідок незаконного кримінального переслідування особи. Іншими словами, зазначена конвенція встановлює право кожного без винятку на відшкодування шкоди. Натомість в законодавстві нашої держави такі обмеження існують. З огляду на це, постає питання: чи кожна особа має право на відшкодування шкоди внаслідок незаконного притягнення її до кримінальної відповідальності?

Метою цієї статті є дослідження природи самообмови як підстави, що позбавляє особу права на відшкодування шкоди в кримінальному судочинстві. Запропонувати зміни до діючого законодавства з урахуванням норм міжнародного права.

Самообмова як підстава, що позбавляє особу права на відшкодування шкоди у кримінальному процесі розглядалася у працях дореволюційних вчених: І. Я. Фойницького, П. М. Гусаковського, С. О. Беяцкіна. Проблеми самообмови розглядалися також у працях новітнього періоду: С. С. Кузьміна, О. В. Капліної, В. П. Палюка та інших авторів.

II Основна частина

Самообмова являє собою завідомо неправдиві свідчення підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, які він надав з метою переконати органи досудового слідства і суд у тому, що саме він вчинив злочин, хоча насправді його не вчиняв. Іншими словами, самообмова – це зізнання особи у злочині, якого вона не вчиняла або у більш тяжкому злочині, ніж учинила насправді, або взяття на себе всієї провини за злочин, що був вчинений групою осіб, або перебільшення своєї ролі у вчиненні злочину. Мотивами самообмови можуть бути несприятливий для особи збіг обставин, стан пригніченості, втрата віри в справедливість і об'єктивність слідчого і суду, бажання виручити інших осіб, бути покараним за менш тяжкий злочин порівняно з вчиненим, сховатись на деякий час від слідства і суду в місцях позбавлення волі, якщо вони розшукуються за обвинуваченням у вчиненні тяжкого злочину, поради «досвідчених» людей, у тому числі співкамерників, погроза і підкуп з боку дійсних злочинців і співучасників, незаконні засоби ведення розслідування, юридична необізнаність, бажання «прогулятися» в інших місцях під час допитів, оглядів, відтворення обстановки й обставин події, коли набридло сидіти в колонії, кругова порука, «солідарність» злочинців, бажання неповнолітнього злочинця заслужити схвалення більш досвідчених і сильних злочинців, свого оточення тощо [3, с. 125].

Відповідно до ч. 4 ст. 1176 Цивільного Кодексу України фізична особа, яка шляхом самообмови перешкоджала з'ясуванню істини і цим сприяла незаконному засудженню, незаконному притягненню до кримінальної відповідальності, незаконному застосуванню як запобіжного заходу тримання під вартою або підписки про невиїзд, незаконному затриманню, незаконному накладанню адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт, не має права на відшкодування шкоди [4]. Із цього випливає, що законодавством визначено самообмову підставою, що виключає право особи на відшкодування шкоди, завданої незаконними діями правоохоронних органів. Але як показує життя, це питання залишається досить складним. На сьогодні залишаються непоодинокими випадки, коли працівники правоохоронних органів шляхом незаконних дій змушують особу надавати «потрібні» свідчення [5, с. 29–30]. Така негативна практика до певної міри характеризується рисою спадковості щодо історії розвитку кримінального процесу.

Акт вимушеної самообмови відомий ще з часів Соборного Уложенія 1649 року, коли зізнання своєї провини обвинуваченим ставало основним доказом його вини. З цієї метою 50 із 104 статей глави XXI Уложенія містили прямі вказівки щодо застосування катувань з метою зізнання особи у злочині.

П. І. Люблінський вказує також на ст. 1 німецького закону від 20 травня 1898 року, згідно з якою відмовлялось у відшкодуванні шкоди особі, яка своїми діями «цілеспрямовано або недбало призвела до того, що її було засуджено» [6, с. 511–512]. І. Я. Фойницький згадує німецьких депутатів Ленцмана та Філіпса, якими була внесена в парламент пропозиція щодо відмови особі у відшкодуванні шкоди, якщо «ця особа своєю поведінкою викликала кримінальне переслідування». Вчений при цьому зазначає, що аналогічну думку підтримували і французькі юристи XIX ст. [7; с. 68–69].

Аналізуючи іноземне законодавство XIX ст., російські вчені відмічали практично в усіх країнах законодавчо закріплену відмову у відшкодуванні шкоди громадянам, що визнані невинуватими по справі, але «самі накликали на себе арешт чи обвинувачення» [6, с. 648–649]. Так, М. Лазаревський наводить приклад датського закону від 4 квітня 1887 року, згідно з яким залишались без відшкодування особи, які своїми діями сприяли власному затриманню. Але в цьому законі існувала суттєва поправка: «якщо такі дії особи можливо визнати як такі, що викликані страхом, збентеженням або невинним непорозумінням, то суд може призначити невелике відшкодування, відповідне до умов затримання» [8]. Зазначена позиція без сумніву мала позитивні риси, що звертає увагу на момент «психічного стану» людини в не передбаченій нею ситуації, або в умовах ізоляції. Проте не зрозуміло, яким чином доказували наявність чи відсутність у особи страху чи збентеження при арешті, коли суд вирішував питання про відшкодування лише через кілька тижнів?

В російському дореволюційному законодавстві на особу, що оговорила себе, лягала так звана «процесуальна провина», що автоматично позбавляла права на відшкодування шкоди. На що професор І. Я. Фойницький слушно зауважив: «постановка питання о процесуальній провині виникає з припущення того, що кожний звинувачений повинен сприяти правильному здійсненню правосуддя». Далі він пояснює, що «це неодмінно приведе до хибного висновку про те, що кожне притягнення до суду невинного буде ґрунтуватися на процесуальній провині, начебто він не здійснив достатніх застережних заходів для того, щоб не наводити на себе підозри» [7, с. 71]. На погляд автора, в сучасному законодавстві України клеймо «процесуальної провини» цілком співпадає з поняттям самообмови, оскільки на практиці дуже важко довести психологічне насильство над людиною, що змусило її надати неправдиві свідчення.

Щодо законодавства в радянський період, то тільки після прийняття Указу Президії Верховної Ради СРСР і Положення від 18 травня 1981 року «Про відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» було внесено Інструкцію від 2 березня 1982 року а потім постанову Пленуму Верховного Суду СРСР від 23 грудня 1988 року, згідно з яким самообмова, що стала наслідком застосування до громадянина погроз, насильства та інших незаконних дій, зберігає право реабілітованого на відшкодування шкоди [9]. Таку новелу законодавства цілком підтримували В. В. Бойцова і Л. В. Бойцова. На їх думку відмова в компенсації має право на життя лише у випадку наявності доказів правоохоронних органів про те, що підозрюваний, обвинувачений чи підсудний надав завідомо неправдиві показання з метою переконати органи досудового слідства і суд у тому, що саме вони вчинили злочин, хоча насправді його не вчиняли [10, с. 97]. Автор погоджується з такою позицією, оскільки доводити будь-яку винуватість особи та спростовувати брехливі свідчення, встановлювати істину – це пряме завдання правоохоронних органів.

Цікавою здається позиція Н. В. Іллютенко, яка вважає, що особа має право на відшкодування шкоди у випадках, коли самообмова громадянина не перешкоджала встановленню істини [11, с. 102]. Такої ж думки дотримувалась С. М. Прокоф'єва, вважаючи за необхідне законодавче закріплення такого положення. Але її пропозиції стосувались лише реабілітованої особи судом [10, с. 95]. На думку автора, самообмова особи не може перешкоджати встановленню істини, оскільки будь-які показання особи неодмінно підлягають перевірці, а визнання підозрюваним своєї вини може бути покладено в основу обвинувачення лише при підтвердженні цього визнання сукупністю доказів (ст. 73 Кримінально-процесуального кодексу України) [12]. Інакше настає відповідальність правоохоронних органів та суду, викликана тим, що прямим обов'язком зазначених органів становить всебічний розгляд усіх обставин справи і не може задовольнятись лише поясненнями затриманого.

Натомість Б. Т. Безлепкін відмовляв у відшкодуванні шкоди особам, які навмисно проводили провокацію на спричинення шкоди. Але, на його думку, щодо таких осіб повинно було зберігатись право на поновлення честі [10, с. 94]. З таким твердженням не можливо погодитись, оскільки поняття провокації має складну психологічну структуру і, таким чином, будь-які дії особи можна буде при необхідності віднести до провокації.

На думку А. Ерделєвського, самообмова особи повинна залишатись підставою, що позбавляє права на відшкодування шкоди за умови, якщо такі навмисні неправдиві свідчення стали наслідком шкоди або сприяли її збільшенню [13, с. 76]. Однак, треба зауважити, що для прийняття будь-яких рішень оперативні працівники та судді мають приймати самостійні рішення чинити на свій розсуд, користуючись власним переконанням, що не залежить від свідчень особи. Таким чином, автор вважає, що буде несправедливим та нелогічним звинувачувати людину в тому, що в умовах ізоляції від зовнішнього світу, або в стані розгубленості, емоційного стресу чи юридичної неосвіченості вона сприяла здійсненню шкоди, а тим паче її збільшенню.

Також слід зазначити, що не є самообмовою відмова обвинуваченого від дачі показань та відповідей на питання, або навмисне замовчування про обставини, що виправдовують його. Такі навмисні дії є правом підозрюваної, обвинуваченої особи (стт. 43, 43-1, 142 Кримінально-процесуального кодексу) і не можуть вважатися такими, що заплутують слідство.

Далі, працівниками правоохоронних органів на практиці дуже часто ототожнюється поняття самообмови з явкою з повинною. А це докорінно не вірно. По-перше, вони мають різну юридичну природу. Явка з повинною — це добровільне повідомлення про скоєння злочину, який особа вчинила, чи думала, що вчинила, не маючи на меті перешкоджати чи заплутувати слідство (ст. 96 Кримінально-процесуального кодексу). По-друге, явка з повинною не може бути підставою для відмови на відшкодування шкоди внаслідок встановлення невинуватості особи у скоєнні злочину.

Кримінально-процесуальне законодавство (ст. 22 Кримінально-процесуального кодексу) забороняє домагатись показань шляхом насильства, погроз та інших незаконних заходів. Але як показує практика, найбільш поширені форми фізичного та психологічного насильства при затриманні та допиті: катування, жорстоке поводження, залякування, погрози, шантаж [14]. Перевірка добровільності зізнання у скоєнні злочину (явка з повинною) чи самообмова особи, що настала внаслідок насильства, відбувається у разі заяви до органів прокуратури чи суду. Втім, така перевірка зводиться до допиту працівників міліції, на яких вказує постраждала особа, як на осіб, що застосували до нього насильство. Після того як зазначені працівники правоохоронних органів заперечують навіть можливість таких подій, суддя припиняє своє розслідування. Таким чином, робиться висновок про те, що свідчення, викладені в скаргах постраждалих осіб «не знайшли свого підтвердження» та були лише намаганням ухилитися від відповідальності. В суді при існуванні вагомих доказів, які прямо вказують, що до підсудного було застосовано насильство, суд доручає здійснити перевірку відповідних заяв прокурору. Зазвичай таку перевірку здійснює той же підрозділ прокуратури, що підтримує обвинувачення в суді. Частіш за все така перевірка закінчується відмовою в порушенні кримінальної справи щодо працівників правоохоронних органів.

Таким чином, незаконно здобуті показання визнаються в подальшому як свідома вольова поведінка (самообмова) особи, що є підставою у відмові на компенсацію завданої правоохоронними органами шкоди. На погляд автора, самообмова особи внаслідок фізичного примусу має вид «крайньої необхідності», тобто для усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі і не може трактуватись як «ухилення від відповідальності».

Також залишається відкритим питання добросовісної омани затриманого при самообмові (наприклад: заарештований дійсно вважає себе винним у смерті людини внаслідок удару, але при проведенні експертизи встановлюється, що причиною смерті було отруєння). Притягнення такої особи до відповідальності за умисне вбивство в подальшому позбавляє право на відшкодування шкоди.

Треба зазначити, що в умовах ізоляції від навколишнього світу, під впливом співкамерників, за відсутності захисника та під тиском слідчих особа може перебувати в стані афекту (від лат. *Affectus* — душевне хвилювання), що характеризуються значними змінами у свідомості, порушенням вольового контролю і т. д. Обман, вмовляння, обіцянки звільнити з під варті, пом'якшити не маючи на те права, покарання — всі ці та інші незаконні методи правоохоронних органів спричиняють у особи стан афекту та змушують людину до самообмови. Зневіра людини та стан безпорадності, емоційного стресу та неосвіченості залишаються поза увагою, а підпис затриманого в протоколі допиту з часом буде розцінено як «перешкоджання встановленню істини», а не безвихідністю чи відсутністю відчуття перспективи іншого виходу з ситуації.

Слід також дати оцінку випадкам, коли особа свідомо та цілеспрямовано надавала неправдиву інформацію щодо себе з метою ввести в оману слідство. У процесі розслідування перед слідчим постає завдання викрити неправду в показаннях підозрюваного чи обвинуваченого. Мотиви дачі неправдивих показань розцінюються як «зацікавлення в результатах справи». Але як слушно вказують науковці, розуміння природи обману сприяє його подоланню [15, с. 372].

Так мотивом самообмови людини, що бере на себе провину за злочин, якого не вчиняла, може бути бажання допомогти родичам або іншим особам ухилитися від відповідальності. Як зазначалось, показання

підозрюваного чи обвинуваченого підлягають обов'язковій перевірці. Неправдивість отриманих свідчень може бути виявлена шляхом різних слідчих дій: перевірки та уточнень свідчень на місці, проведенням слідчого експерименту, очної ставки та ін. Підстави для визнання певних свідчень неправдивими можуть дати допити інших осіб, виявлення нових доказів, висновків експертів. Отже, можна стверджувати, що на шляху спростування самообмови слідство не заходить в тупик, а навпаки, одержує додаткову інформацію у справі.

Що стосується особи, яка, внаслідок страху помсти з боку дійсних винуватців вчиненого, оговорила себе, то такі свідчення не можуть «перешкоджати встановленню істини», а лише свідчать про не володіння тактичними прийомами виявлення неправди слідчим. Тобто переконання у помилковості, хибності зайнятої допитуваним позиції, доказування її безглуздості, що врешті рещт не повинно розцінюватись як обтяження чи ускладнення роботи слідчих чи суддів, а є їх прямим обов'язком.

Щодо свідчень особи з метою уникнути відповідальності за більш тяжкий злочин, який вона скоїла, то такі показання можливо віднести до таких обставин, як «явка з повинною» в обсязі менш тяжкого злочину, або показань, які неодмінно перевіряються конкретними тактичними прийомами.

Наведені випадки, що спонукають особу до самообмови, не є вичерпаними. Але в усіх випадках встановлення істини у справі перешкоджає не громадянин, а посадова особа органу досудового слідства, прокуратури чи суду, внаслідок протиправних або невмілих чи безвинних помилкових дій.

Отже, окрема констатація дій особи, визначена як самообмова не може слугувати підставою для відмови у відшкодуванні шкоди внаслідок незаконних дій органів досудового розслідування, прокуратури і суду, оскільки будь-які свідчення особи не позбавляють правоохоронні органи та суд від обов'язку всебічного розгляду обставин справи. Засудження особи внаслідок самообмови – наслідок неналежного виконання правоохоронними органами, прокуратурою та судом своїх обов'язків. Адже обов'язок доказування винуватості обвинуваченого покладено на слідчого та прокурора, а обвинувачення не може ґрунтуватись на доказах, одержаних незаконно, а також на припущеннях (ч. 3 ст. 62 Конституції України). Не підкріплена істотними доказами самообмова ототожнює недоведеність участі обвинуваченого у вчиненні злочину, що юридично означає його невинуватість і тягне за собою закриття кримінальної справи на досудовому слідстві й постановлення виправдовувального вироку – в стадії судового розгляду (п. 2 ст. 213, ч. 5 ст. 327 Кримінально-процесуального кодексу). Згідно зі ст. 2 Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» від 1 грудня 1994 року, особа наділена правом на відшкодування шкоди внаслідок постановлення виправдовувального вироку суду, встановлення в обвинувальному вироку суду чи іншому рішенні суду факту незаконного притягнення як обвинуваченого, незаконного взяття і тримання під вартою, незаконного проведення обшуку, виїмки, незаконного накладання арешту на майно, незаконного відсторонення від роботи та інших процесуальних дій, що обмежують чи порушують права та свободи громадян, незаконного проведення оперативно-розшукових заходів, закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину, відсутністю у діянні складу злочину або недоведеністю участі обвинуваченого у вчиненні злочину [16]. Під цим розуміється, що будь яка особа, винуватість якої не доведено, має право на компенсацію матеріальної та моральної шкоди.

III Висновки

Пошук істини – це складна справа, в якій неодмінно будуть виникати помилки, і на правосуддя покладено їх виправляти. Встановлюючи в діях особи ознаки самообмови потрібно з'ясувати причини, що спонукали особу на її здійснення. Розуміючи підвищений ступінь ймовірності помилкових дій правоохоронних органів, держава бере на себе відповідальність відшкодування будь-якої шкоди особі, здійсненої власними органами. Держава, таким чином, загладжує існуючі недоліки, чого потребує соціальна справедливість. Завдяки цій відповідальності стає доступнішим процес поновлення порушених прав та компенсації завданої шкоди.

За наявності скарг особи на незаконні дії посадових осіб органів досудового слідства повинно проводитись всебічне службове розслідування. Але компенсація шкоди державою не залежить від вини слідчо-судових органів. Таким чином, не залежно від того, чи була самообмова наслідком фізичного чи психічного впливу, чи залишалась не спростованою, помилково вкладеною в робочу версію слідчого – не суперечить головній меті існування інституту відповідальності держави перед особою. Право кожного громадянина на компенсацію шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями та бездіяльністю посадових і службових осіб правоохоронних органів та суду встановлено Конституцією України. Інакше сконструйоване положення відшкодування майнової шкоди, що виникає з кримінально-процесуальних відносин у ст. 1176 Цивільного кодексу України. Згідно з ч. 4 цієї статті, самообмова виступає правовим обмеженням природних прав і свобод людини. Але для держави в особі її органів і посадових осіб мета обмежень полягає в зменшенні можливостей для сваволі й зловживань з боку органів досудового слідства, прокуратури і суду.

Таким чином, відмова у відшкодуванні шкоди внаслідок самообмови виявляється невідповідною щодо справедливості вимогою. Також щодо справедливості компенсації шкоди, то залежно від справи та характеру дій особи, що відносяться до самообмови, можливі на розсуд суду такі дії: компенсація, реституція або соціальна допомога.

Встановлюючи самообмову підставою, що позбавляє особу права на відшкодування шкоди, держава не створила надійного та діючого механізму захисту людини від існуючого беззаконня. Згідно з цим, вважаю правильним виключити ч. 4 ст. 1176 Цивільного кодексу України, що визначає самообмову підставою, що позбавляє права особи на відшкодування шкоди в кримінальному судочинстві.

Література: 1. Конституція України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. - с. 141; 2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 40. – с. 263; 3. Коваленко С. Г. Кримінальний процес України: Навч. посіб. — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 576 с.; 4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. – 2003. - №11. – Ст. 461; 5. Права людини в Україні – 2004. Доповідь правозахисних організацій. /за ред. С. Захарова, Г. Рапп, В. Яворського/Українська гельсінська спілка з прав людини. - Харків: Фоліо, 2005. - 332с. Також: Річний звіт харківської правозахисної групи 2009 р. - Режим доступу: // <http://khpg.org/index.php?id=127489128>; 6. П. И. Люблинский. Свобода личности в уголовном процессе. С.-Пет., Сенатская типография .-1906 г., 701 с.; 7. И. Я. Фойницкий. О вознаграждении невинно к суду уголовному привлекаемых. С.-Пет., Типография правительствующего сената., 1884 г., 110 с.; 8. Н. Лазаревский. Ответственность за убытки, причиненные должностными лицами». Догматическое исследование. С.-Пет. Тип. Спб «Слово».-1905 г., С. 511-513; 9. Відшкодування матеріальної і моральної шкоди та компенсаційні виплати: нормативні акти, роз'яснення, коментарі / Відп. Ред. П. І. Шевчук. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 928 с.; 10. Т. А. Алмазова. Возмещение ущерба, причиненного незаконными действиями органов дознания, предварительного следствия, прокуратуры и суда. Дисс.к-та юрид. наук. - М., 2001. С. 94 -97; 11. Н. В. Ильютченко. Возмещение ущерба, причиненного личности в уголовном процессе незаконными действиями органов дознания, предварительного следствия, прокуратуры и суда. Дис. канд. юрид. наук.-М.-1995.-190с.; 12. Кримінально – процесуальний кодекс України від 28 грудня 1960 р. // ВВР. – 1961. -№ 2. – с. 15; 13. Эрделевский А. Правосудие и право на возмещение вреда // Закон.- 1997. - № 4. -С.; 14. А. Буценко, М. Мінаєв, М. Романов. Проти катувань. Українське законодавство та практика в світлі стандартів КПК. – Х., 2007. – С. 24.; 15. Маркус В. О. Криміналістика. Навчальний посібник – К.: Кондор, 2007.- 558 с.; 16. Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» // Відомості Верховної Ради України – 1995. - N 1 - ст. 1

УДК 004.056

РОЗСЛІДУВАННЯ ІНЦИДЕНТІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Юрій Копитін

КП «Обласний інформаційно-аналітичний центр»

Анотація: Розкрита сутність поняття інцидент інформаційної безпеки. Продемонстровано процес розслідування інцидентів інформаційної безпеки на етапах ініціювання, перевірки політики безпеки, формування групи, збирання фахівців, аналізу та складання звітів.

Summary: The article shows the essence concept of information security incident. It demonstrates the process of investigating security incidents on the stages of initiation, verification of security policy, forming groups of experts gathering, analysis and reporting.

Ключові слова: Інциденти інформаційної безпеки, політика безпеки.

І Вступ

Основною метою створення системи інформаційної безпеки (ІБ) організації є зниження ризиків щодо інформаційних активів і зменшення негативних наслідків від можливих інцидентів ІБ. Процес управління інцидентами інформаційної безпеки (УІБ) – ключовий процес у системі інформаційної безпеки. Він включений до рекомендацій ITIL (Information Technology Infrastructure Library) і стандарту ISO/IEC 27002 [4].

Найбільш складним питанням в процесі УІБ є розслідування інцидентів безпеки. Але, на жаль, розслідуванню інцидентів в організаціях приділяють недостатню увагу. Як тільки наслідки інциденту